

Przemysław Dubel

Bariery współfinansowania rozwoju przedsiębiorczości z funduszy unijnych

Problemy Zarządzania 10/1 (2), 48-62

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bariery współfinansowania rozwoju przedsiębiorczości z funduszy unijnych

Przemysław Dubel

Małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP) stały się w ostatnich latach jednym z głównych czynników rozwoju ekonomicznego państw członkowskich. Ich wysoka efektywność działania, na którą składają się niskie koszty związane z brakiem rozbudowanej administracji, korzystaniem z usług i wysoka zdolność do przystosowywania się do nowych warunków ekonomiczno-administracyjnych, powoduje postrzeganie tej części gospodarki unijnej jako ogniwa dynamicznego rozwoju.

Akcesja Polski do Unii Europejskiej to dla polskiej gospodarki zarówno wielka szansa, jak i ogromne wyzwanie. Korzyści przystąpienia do UE odczuwają wszystkie grupy społeczne, w tym również przedsiębiorcy, którzy muszą stawić czoło rosnącej konkurencji oraz barierom jakie tworzy wewnętrzny system instytucjonalny w dostępie do pieniądza unijnego. Tak więc z jednej strony firmy otrzymały ogromną szansę na rozwój dzięki unijnym funduszom strukturalnym, z drugiej zaś muszą zmierzyć się ze zbyt rozbudowanym systemem dostępu. Jednak to właśnie inwestycje w rozwój sektora MSP sprzyjają budowaniu społeczeństwa opartego na wiedzy, zdolnego sprostać wyzwaniom demograficznym, jak i konkurencji w globalizującej się gospodarce europejskiej i światowej.

1. Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest identyfikacja barier w procesie rozwoju przedsiębiorczości opartym na współfinansowaniu europejskim. Przedstawiony materiał został ograniczony do funduszy strukturalnych pozyskiwanych przez sektor małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) i powstał na bazie przeprowadzonych badań wybranego sektora gospodarki.

1 maja 2004 r. Polska stała się pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej. Dla polskiej gospodarki jest to równocześnie wielka szansa i ogromne wyzwanie. Konsekwencje przystąpienia do Unii Europejskiej odczuwają wszystkie grupy społeczne, w tym również przedsiębiorcy. To m.in. oni doświadczają korzyści wynikających ze zwiększonego rynku konsumentów, w ramach którego mogą funkcjonować bez barier i ograniczeń. Jednocześnie muszą stawiać czoło rosnącym wymaganiom oraz konkurencji ze strony firm pochodzących z innych krajów Europy.

Konsekwencją zaistniałego procesu jest konieczność wspierania rozwoju społecznego i gospodarczego poszczególnych regionów przy zmniejszającej się roli interwencjonizmu państwa, co powoduje zwiększenie jego poziomu subsydiarności w kształtowaniu struktury gospodarczej i przestrzennej.

Narzędziem finansowym do realizacji powyższych założeń są fundusze strukturalne Unii Europejskiej, będące podstawowym instrumentem finansowym polityki rozwoju regionalnego, której głównym celem jest zmniejszenie nierówności w rozwoju regionalnym pod względem społecznym i gospodarczym. Podstawy prawne polityki rozwoju regionalnego zostały zapisane po raz pierwszy w preambule traktatu EWG¹ w 1957 r. w Rzymie, a następnie w 1960 r. w traktacie EWWiS² o finansowaniu nowych rodzajów działalności w regionach rekonwersji przemysłu.

Celem nadrzędnym polityki rozwoju regionalnego Unii Europejskiej jest wyrównanie dysproporcji w rozwoju gospodarczym, społecznym i przestrzennym za pośrednictwem redystrybucji środków budżetowych. Zaistniałe zróżnicowanie gospodarcze i społeczne pomiędzy poszczególnymi krajami i regionami Unii Europejskiej przyczyniło się do powstania oraz rozwoju interwencjonizmu, mającego na celu doprowadzenie do jej spójności ekonomicznej i społecznej (Nowak 2005: 69). Interwencjonizm ten znajduje swój wyraz głównie w polityce regionalnej realizowanej za pomocą środków finansowych pochodzących z funduszy strukturalnych oraz funduszu spójności³.

W traktacie z 1997 r. podpisanym w Amsterdamie rozszerzono zapis poświęcony regionalnej spójności ekonomiczno-społecznej, wskazując w nim, że: „celem wspierania swojego wszechstronnego i harmonijnego rozwoju Wspólnota rozwija i kontynuuje działania prowadzące do wzmocnienia jej spójności ekonomicznej oraz społecznej. W szczególności dąży do zredukowania różnic w stopniach rozwoju poszczególnych regionów i zmniejszenia zaoferowania najmniej uprzywilejowanych regionów, w tym terenów wiejskich” (Art. 3b Traktatu o UE).

Jednym z determinantów przemian społeczno-gospodarczych ostatniego dziesięciolecia jest dynamiczny rozwój sektora MSP. Na kategorię mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw składają się przedsiębiorstwa, które zatrudniają mniej niż 250 pracowników i których roczny obrót nie przekracza 50 milionów euro, a/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 43 milionów euro (Art. 2, 2003/361/WNE). W ramach kategorii MSP przedsiębiorstwo małe to podmiot gospodarczy, w którym zatrudnionych jest mniej niż 50 pracowników, roczny obrót oraz/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 10 milionów euro. Mikroprzedsiębiorstwo definiuje się jako przedsiębiorstwo zatrudniające mniej niż 10 pracowników, którego roczny obrót oraz/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 2 milionów euro. Średnie przedsiębiorstwo to firma, w której zatrudnionych jest średniorocznie poniżej 250 pracowników, roczny przychód netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług nie może przekroczyć 50 mln euro lub suma

aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec poprzedniego roku obrotowego nie przekroczyła 43 mln euro. Warunkiem tej klasyfikacji jest spełnienie wszystkich określonych kryteriów łącznie.

Obecnie obserwujemy rosnące znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw. Odgrywają one ogromną rolę w sferze zarówno gospodarczej, jak i społecznej państwa. Z jednej strony sektor MSP stymuluje wzrost gospodarczy kraju przez aktywizację procesów innowacyjnych, a co za tym idzie unowocześnia strukturę przemysłową, z drugiej zaś generuje nowe miejsca pracy i może łagodzić napięcia społeczne, dając szansę samozatrudnienia, osiągnięcia sukcesu i zmiany statusu społecznego ludziom przedsiębiorczym (Piasecki 2001: 77).

Dodatkowym czynnikiem pobudzającym rozwój małych i średnich przedsiębiorstw było także reaktywowanie lokalnych samorządów, żywo zainteresowanych aktywizacją gospodarczą gmin oraz wprowadzone rozwiązania systemowe. Pozytywne efekty zaczyna także przynosić polityka gospodarcza państwa dotycząca wspierania rozwoju tego sektora. Pomimo skromnego, w porównaniu z krajami Unii Europejskiej, zakresu instrumentów prorozwojowych oraz wielkości środków finansowych przeznaczanych na wsparcie rozwoju małych i średnich firm, sektor ten zbliżył się znacznie do poziomu i znaczenia, jakie pełni w gospodarce krajów rozwiniętych.

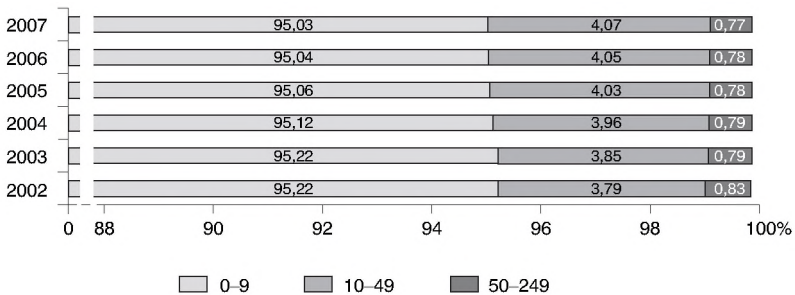
2. Rozwój sektora MSP w procesie identyfikacji barier w dostępie do środków unijnych

Zadaniem każdego regionu w procesie rozwoju społeczno-ekonomicznego jest m.in. wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, której definicja ewoluowała wraz z rozwojem i zmianami systemów polityczno-gospodarczych. Początkowo przedsiębiorczość odnoszono do innowacyjnych działań przedsiębiorcy jako jednostki kierującej przedsiębiorstwem, które charakteryzowało poszukiwanie nowych zastosowań do posiadanych zasobów, wyznaczenie celów działalności z uwzględnieniem nie tylko dostępnych zasobów, lecz także możliwości ich wzrostu, jak też przewidywanie przyszłych kierunków rozwoju i technik wytwarzania dóbr oraz dostosowania do nich potencjału gospodarczego (Trocki 2003: 25).

We współczesnej gospodarce opartej na wolnej konkurencji przedsiębiorczość wiąże się z ciągłym poszukiwaniem i skutecznym wykorzystaniem szans na tworzenie dodatkowej wartości dla klientów z dostępnych obecnie i przyszłych zasobów. Jako wielowymiarowe zjawisko społeczno-ekonomiczne pod względem społecznym przedsiębiorczość determinują czynniki będące indywidualnymi cechami człowieka: talent, osobowość, inteligencja, poziom wykształcenia. W sferze ekonomicznej są to cechy charakteryzujące jakość zasobów ludzkich i kulturę organizacji, tj. kreatywność, innowacyjność, dostęp do wiedzy i możliwość jej pogłębiania (Janusz 2004: 17–25).

W polskim systemie gospodarczym rozwój przedsiębiorczości determinuje rozwój sektora MSP stanowiącego trzon konkurencyjnej gospodarki. Aktywizowane rozwoju przez wykorzystanie środków finansowych dostępnych w ramach programów pomocowych UE ma na celu poprawie pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw działających w warunkach Jednolitego Rynku Europejskiego, wzrost udziału dochodu narodowego generowanego przez przedsiębiorstwa, a także utrzymanie i wzrost zatrudnienia na regionalnych oraz lokalnych rynkach pracy.

W Polsce przedsiębiorstwa należące do sektora MSP stanowią ponad 99,8% ogółu przedsiębiorstw. Sektor ten charakteryzuje się znacznym rozdrobnieniem, przejawiającym się wysokim udziałem przedsiębiorstw bardzo małych (tzw. mikroprzedsiębiorstw) oraz niskim udziałem przedsiębiorstw małych i średnich. Jego strukturę przedstawia rysunek 1.

Rys. 1. Struktura sektora MSP w Polsce. Źródło: M. Kalużyńska (red.) 2009. Raport 5 lat Polski w UE, Warszawa: UKIE.

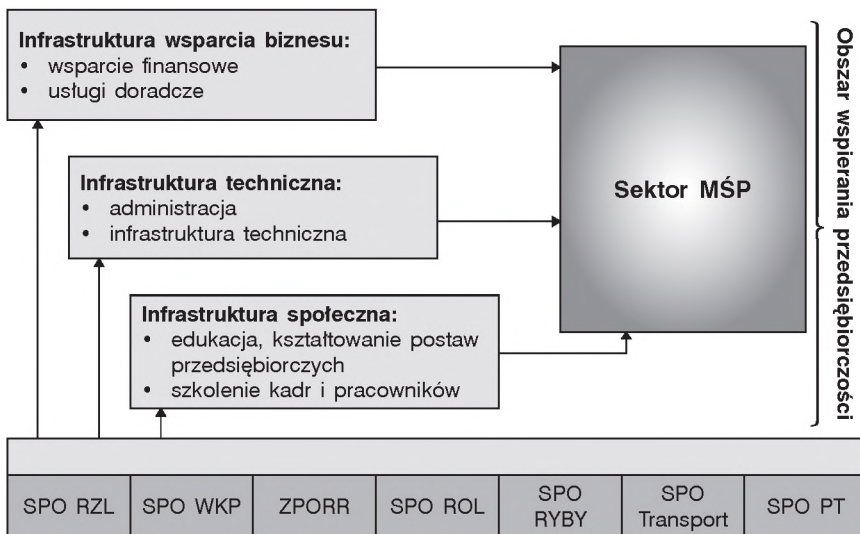
Po akcesji Polski do Unii Europejskiej nasi przedsiębiorcy stanęli przed możliwością uczestniczenia w rozwoju rynku i, co za tym idzie, korzystania ze wsparcia doradczo-finansowego mogącego podnieść konkurencyjność i innowacyjność naszych przedsiębiorstw (Bielecki 2004).

Sektorowe polityki Państwa wobec kształtowania zasobów ludzkich i wspierania działalności MSP owocują wzrostem jakości i efektywności gospodarowania, co przekłada się na kondycję całej gospodarki w Polsce, jak i w Unii Europejskiej. Poprzez długotrwałą strategię rozwoju zapoczątkowaną w Lizbonie w 2000 r. Unia Europejska postawiła sobie cel: „doprowadzić do podniesienia konkurencyjności całego obszaru w skali Europy i Świata” (Strużycki 2005: 176).

Podejście takie wymusiło stworzenie planu wspierania przedsiębiorczości zawartego w Narodowym Planie Rozwoju na lata 2004–2006⁴. Narzędziem było 7 Sektorowych Programów Operacyjnych (SPO) współfinansowanych z funduszy strukturalnych:

- Sektorowy Program Operacyjny Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw (SPO WKP),
- Sektorowy Program Operacyjny Transport (SPO Transport),
- Sektorowy Program Operacyjny Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb (SPO RYBY),
- Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Zasobów Ludzkich (SPO RZL),
- Sektorowy Program Operacyjny Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich 2004–2006 (SPO ROL),
- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (ZPORR),
- Program Operacyjny Pomoc Techniczna (SPO PT).

Projekty realizowane w ramach Programów Operacyjnych mają charakter horyzontalny, którego obszar wsparcia w pierwszym okresie programowania przedstawia rysunek 2.

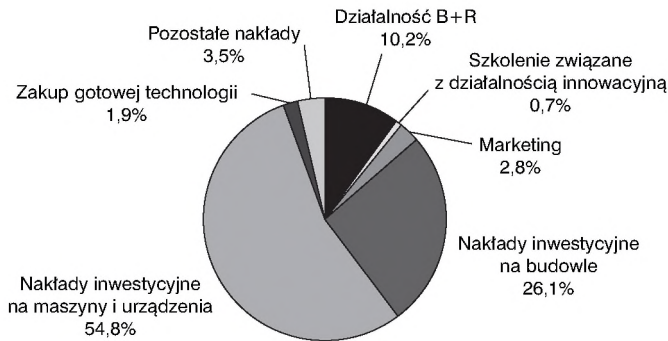

Rys. 2. Obszar wsparcia sektora MSP w pierwszym okresie programowania. Źródło: M. Strużycki 2005. *Przedsiębiorczość w teorii i praktyce*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH, s. 179.

SPO WKP był głównym sektorowym programem operacyjnym wspierającym rozwój przedsiębiorczości w zakresie inwestycji. Wsparcie było kierowane do dwóch grup przedsiębiorców. Pierwsza z nich to instytucje otoczenia biznesu, do których zaliczono głównie instytucje wspierające rozwój przedsiębiorczości, centra i ośrodki transferu technologii, parki naukowo-technologiczne i przemysłowe, inkubatory technologiczne, instytucje sfery B+R działające we współpracy z przedsiębiorstwami lub na ich potrzeby

oraz instytucje administracji publicznej istotne z punktu widzenia wykorzystania technologii informacyjnych przy prowadzeniu działalności gospodarczej. Drugą grupą odbiorców są istniejące oraz nowo powstałe przedsiębiorstwa (Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2007b: 5).

Przyjęta strategia poprawy pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw zakładała wsparcie działań przyczyniających się do zwiększenia transferu nowoczesnych rozwiązań technologicznych oraz zmianę (wzrost) nakładów na działalność innowacyjną. Strukturę zrealizowanego wsparcia w układzie procentowym prezentuje rysunek 3.

Rys. 3 Struktura nakładów na działalność innowacyjną według rodzajów działalności innowacyjnej na lata 2004–2006. Źródło: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2007a. SPO WKP 2004–2006, Warszawa, s. 21.

Na działalność sektora badawczo-rozwojowego w zakresie rozwoju przedsiębiorstw przeznaczono 54,8% całości alokowanych środków (rysunek 3), w tym inwestycje w zakup usług doradczych i szkoleniowych oraz zakup środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych związanych z prowadzeniem prac w zakresie B+R.

Dopełnieniem działań podjętych w celu ułatwienia funkcjonowania przedsiębiorstw na rynku europejskim dzięki wsparciu instytucji otoczenia biznesu jest poprawa jakości dostępu do informacji i usług publicznych świadczonych on-line przez instytucje administracji rządowej na rzecz przedsiębiorstw z wykorzystaniem nowoczesnych technologii społeczeństwa informacyjnego.

Z SPO WKP pochodziło także wsparcie funduszy pożyczkowych i poręczeniowych. Z Raportu ewaluacji poddziałań 1.2.1 oraz 1.2.2 wynika, że dzięki otrzymanemu dopokapitalizowaniu fundusze znacznie zwiększyły swoje możliwości udzielania pożyczek i poręczeń dla firm najmniejszych. Komplementarne wsparcie do SPO WKP na poziomie regionalnym oferował ZPORR. Zwłaszcza w ramach ZPORR 2004–2006 „Priorytet 3. Rozwój

lokalny” było realizowane Działanie 3.4. Mikroprzedsiębiorstwa. Jego celem było zwiększenie konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw poprzez ułatwienie dostępu do specjalistycznego doradztwa oraz zwiększenie zdolności inwestycyjnej w początkowym okresie funkcjonowania. Z przeprowadzonych badań ewaluacyjnych wynika (dane z trzech województw: śląskiego, dolnośląskiego i podkarpackiego), że wsparcie wpłynęło na wzrost liczby pracowników. Dotyczyło to 86,4% badanych przedsiębiorstw. W co dziesiątym mikroprzedsiębiorstwie (9,4%) sytuacja pod tym względem nie zmieniła się, a w 4,2% badanych podmiotów liczba pracowników była mniejsza, niż miało to miejsce przed uzyskaniem wsparcia. (UKIE 2009: 187)

Ponieważ wzrost konkurencyjności gospodarki w dłuższym okresie jest związany z intensywnością jej powiązań z sektorem badawczo-rozwojowym (B+R), ważnym elementem jest wsparcie parków przemysłowych, parków naukowo-technologicznych oraz inkubatorów technologicznych (działanie 1.3 SPO WKP). Efektem realizacji tego działania jest stworzenie korzystnych warunków rozwojowych oraz możliwość wykorzystania infrastruktury m.in. biurowej, produkcyjno-magazynowej, drogowej i specjalistycznej, wpływającej bezpośrednio na podwyższenie konkurencyjności całego sektora (PAG Uniconsult 2008).

Mając na uwadze wyznaczone cele SPO WKP, zdefiniowane na etapie programowania, oraz wskaźniki na poziomie produktów i rezultatów, na podstawie wykonywanych działań należy stwierdzić, że SPO WKP okazał się skuteczny w kreowaniu wzrostu zatrudnienia. Liczba bezpośrednio powstałych nowych stałych miejsc pracy w grupie przedsiębiorstw, które są efektem wdrażania projektów, wyniosła około 47 tysięcy. Dodatkowo należy uwzględnić kolejne 30 tys. miejsc pracy będących pośrednią konsekwencją realizacji programu. Miejsca te zostały utworzone przez przedsiębiorców, którzy korzystali z usług instytucji realizujących projekty SPO WKP. Program wsparł zatem w sumie powstanie około 80 tys. nowych stałych miejsc pracy. Jest to liczba znacznie przekraczająca wskaźniki zakładane na etapie tworzenia programu. Biorąc pod uwagę bezwzględne wartości, największy wkład w tworzenie nowych stałych miejsc pracy wniósł sektor przedsiębiorstw średnich, w którym powstało ich 47%. W małych przedsiębiorstwach w wyniku bezpośredniego wsparcia powstało około 25%, a w dużych 20% wszystkich nowych miejsc pracy (InfoAudit 2008: 4).

Realizacja SPO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw umocniła pozycję konkurencyjną polskich przedsiębiorców przez wsparcie działań innowacyjnych⁵, przyczyniając się do osiągnięcia przyjętego celu strategicznego, którym jest poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw działających na terenie Polski w warunkach Jednolitego Rynku Europejskiego.

W obecnym okresie programowania rozwój przedsiębiorczości wspierany jest w ramach realizacji Narodowej Strategii Spójności (nazwa urzędowa: Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia)⁶ na lata 2007–2013, której celem głównym jest: „Tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospo-

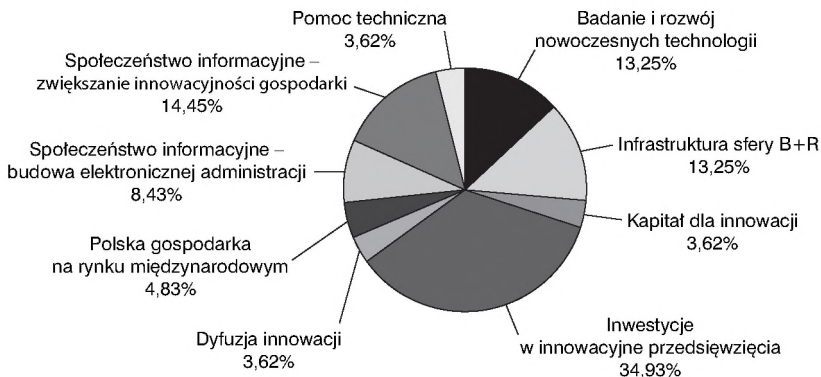
darki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski w ramach Unii Europejskiej i wewnątrz kraju”.

Powyższy cel realizowany jest za pomocą sześciu programów operacyjnych:

- Regionalny Program Operacyjny (RPO),
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW),
- Program Operacyjny Infrastruktura i środowisko (POIiŚ),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL),
- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (PO IG),
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej (EWT).

W części skierowanej do przedsiębiorców program PO IG jest kontynuacją Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw (Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2007b), który był podstawowym instrumentem stworzonym w celu wsparcia rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności ze szczególnym uwzględnieniem sektora MSP, przy wykorzystaniu zasobów sfery naukowo-badawczej oraz korzyści związanych ze stosowaniem nowoczesnych technologii, w tym technologii informatycznych oraz technologii wspierających ochronę środowiska.

W obecnym okresie programowania środki finansowe przeznaczone na realizację POIG to około 8,3 mld euro. Ich podział w układzie procentowym na poszczególne priorytety przedstawia rysunek 4.

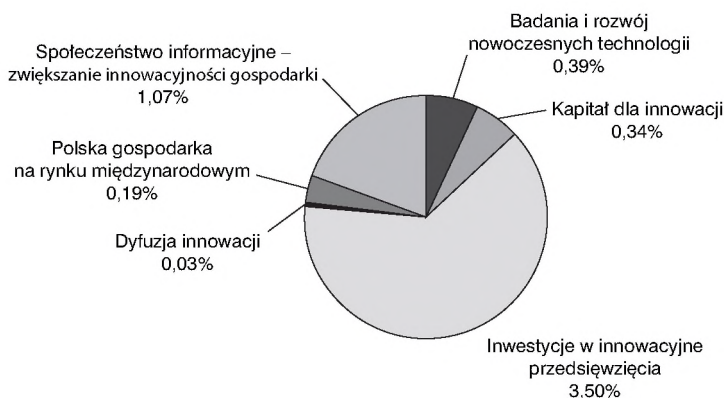

Rys. 4. Podział środków PO IG 2007–2013. Źródło: opracowanie własne na podstawie Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2007a. Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, Warszawa, s. 167.

Największą część (34,93%) stanowią inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia oraz w rozwój społeczeństwa informacyjnego w zakresie zwiększenia innowacyjności gospodarki (14,45%). Celem PO IG jest rozwój polskiej

gospodarki oparty na innowacyjnych przedsiębiorstwach. Osiągnięcie tego celu realizowane jest poprzez takie działania, jak: inwestycje w sferę B+R – kadre i infrastrukturę, które pomogą prowadzić prace badawcze na najwyższym poziomie, przyczyniając się do tworzenia nowych innowacyjnych przedsiębiorstw.

Na obecnym etapie rozwoju polskiej gospodarki wskazane jest skierowanie do przedsiębiorstw (zwłaszcza sektora MSP) instrumentów o charakterze wsparcia bezpośredniego, obejmujących dotacje na nowe inwestycje, wsparcie działalności B+R oraz wdrożenia nowych rozwiązań, szczególnie technologicznych, a także zwiększanie gotowości inwestycyjnej oraz wsparcie promocji sprzedaży na rynku wspólnotowym i poza nim. Podział środków dedykowanych dla sektora MSP przedstawia rysunek 5.

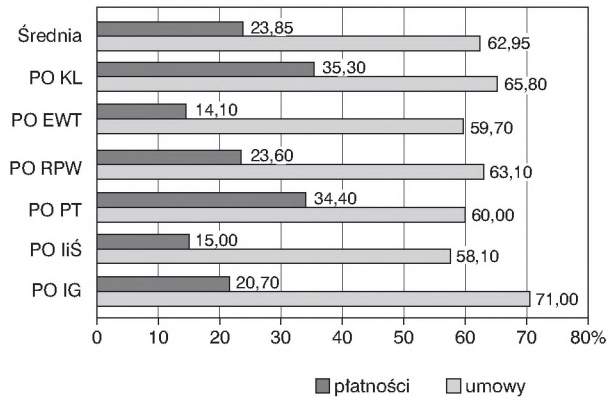
Rys. 5. Podział środków w mld euro dla sektora MSP w ramach PO IG. Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ministerstw o Rozwoju Regionalnego 2010. Szczegółowy Opis Priorytetów PO IG, Warszawa, s. 8.

Zaprezentowany na rysunku 5 podział środków finansowych powinien zwiększyć konkurencyjność sektora MSP, który dzięki swojej elastyczności i otwartości na nowe rozwiązania jest zdolny do szybkiego tworzenia i wdrażania innowacji, podnosząc jakość funkcjonowania lokalnej i regionalnej gospodarki.

Pełna analiza uzyskanego wsparcia z funduszy strukturalnych UE możliwa będzie dopiero po roku 2015 (zamknięcie bieżącego okresu programowania) tym bardziej, że część projektów została uruchomiona dopiero na początku 2009 r. Obecny poziom wykorzystania alokacji w ramach wszystkich programów operacyjnych na lata 2007–2013 przedstawia rysunek 6.

Jak możemy zauważyć na podstawie rysunku 6, zarówno w programie wspierającym rozwój innowacyjnej gospodarki (PO IG), jak też w pozosta-

łych programach operacyjnych mamy do czynienia z dużym zróżnicowaniem między poziomem płatności a zawartymi umowami oraz procentem realizacji poszczególnych działań. Zjawisko to związane jest w sposób bezpośredni z efektywnością funkcjonowania Instytucji Pośredniczących⁷ odpowiadających za ogłaszane konkursy oraz z barierami dostępu do tej formy współfinansowania.

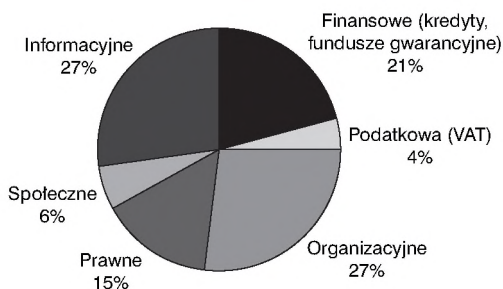

Rys. 6. Poziom wykorzystania funduszy unijnych według stanu na 30.04.2011. Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/fundusze_europejskie_2004_2006/Documents/2011_08_31_miesieczna_sierpien_ost.pdf.

W wyniku członkostwa Polski w strukturach Unii Europejskiej polskie przedsiębiorstwa od 2004 r. zyskały nie tylko dostęp do nowych rynków zbytu i pole do szerszej ekspansji eksportowej. Otrzymały jednocześnie ogromną szansę na rozwój dzięki unijnym funduszom strukturalnym umożliwiającym wyrównanie spójności ekonomicznej i społecznej poszczególnych regionów Polski. W 2011 r. autor niniejszego artykułu przeprowadził badanie ankietowe na temat „Barier współfinansowania rozwoju przedsiębiorczości z funduszy unijnych”. Celem badania było zidentyfikowanie barier w dostępie do środków UE. Narzędzie badawcze – ankieta (wersja papierowa i elektroniczna). Osoby badane – przedsiębiorcy (189 firm), w tym około 25% osoby młode, tzn. do 25 roku życia. Sposób dotarcia – dystrybucja klasyczna (pocztą) przy współudziale urzędów administracji samorządowej oraz elektroniczna za pomocą portalu www Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego.

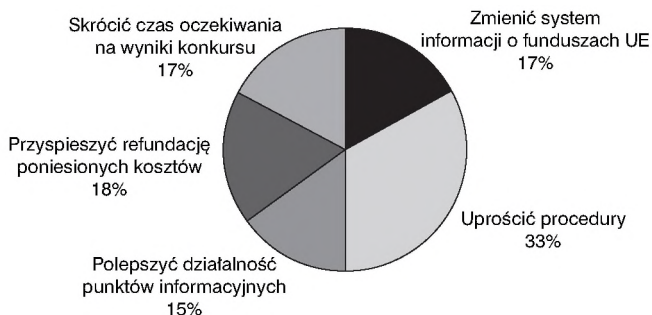
Na podstawie otrzymanych wyników przeprowadzonego badania można w sposób jednoznaczny określić bariery w wykorzystaniu środków unijnych, jakie zidentyfikowali przedsiębiorcy. Zaliczamy do nich: utrudnienia finansowe, podatkowe, prawne, społeczne, organizacyjne (niejasne wytyczne

dotyczące poszczególnych działań i programów oraz zatrudnianie niekompetentnych urzędników) i informacyjne dotyczące braku rzetelnej informacji na temat możliwości aplikowania o fundusze UE. Ujęcie procentowe zidentyfikowanych barier przedstawia rysunek 7.

Rys. 7. Najczęściej występujące bariery w wykorzystaniu środków unijnych. Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego.

Zdaniem ankietowanych usprawnienie procesu pozyskiwania funduszy strukturalnych będzie uzależnione m.in. od: uproszczenia procedur zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym, skrócenia czasu refundacji i oczekiwania na wyniki konkursów, zmiany systemu informacji na temat możliwości pozyskiwania dofinansowania z UE oraz podniesienia jakości działania punktów informacyjnych (rysunek 8).

Rys. 8. Czynniki usprawniające proces pozyskiwania funduszy UE. Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego przeprowadzonego w czerwcu 2009 r.

Zgodnie z zaprezentowanymi wynikami badań (rysunek 8) największy udział w procesie usprawnienia wykorzystania funduszy unijnych jest zwią-

zany z uproszczeniem procedur aplikacyjnych (33%) oraz przyspieszeniem refundacji poniesionych kosztów (18%). Są to też podstawowe determinanty, które wpływają na sprawność i ilość wydatkowanego poziomu otrzymanej alokacji na lata 2007–2013.

3. Wnioski

Mówiąc o wpływie funduszy strukturalnych UE na sektor MSP, należy także wspomnieć o wielu inicjatywach i dotacjach mających na celu promocję zasad uczciwego zatrudniania, ograniczanie dyskryminacji, stwarzanie właściwych relacji i dobrych warunków pracy oraz podniesienie świadomości pracodawców w zakresie szeroko pojętej etyki we wzajemnych relacjach pracodawca–pracownik. Ważnym elementem stają się także konieczność uproszczenia procedur ułatwiających pozyskiwanie funduszy oraz stworzenie jednolitego systemu informacyjnego i informatycznego do przeprowadzania procesu aplikacji w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych, których jednym z nadrzędnych celów jest wsparcie rozwoju sektora MSP w poszczególnych regionach Polski.

Jak można zauważyć na podstawie przeprowadzonej analizy, rozwój przedsiębiorczości jest bardzo ważnym ogniwem ekonomicznym nie tylko gospodarki polskiej, ale też wszystkich krajów Unii Europejskiej.

Cechą charakterystyczną dla polityk i regulacji krajowych poszczególnych państw członkowskich wobec przedsiębiorców jest niezmiennie prorozwojowe podejście na szczeblu krajowym, regionalnym oraz lokalnym.

Tym, co odróżnia współczesny rozwój przedsiębiorczości od przeszłości, jest jego stale rosnąca dynamika zmian w celu pokonania konkurencji. Cel ten jest możliwy do osiągnięcia dzięki podwyższeniu standardów jakościowych dotyczących nie tylko wytwarzanych produktów, świadczonych usług, ale również wykonywanej pracy.

Istotnym elementem jest kooperacja między firmami umożliwiająca sprostanie konkurencyjności dużym koncernom, które poprzez strategiczne alianse mogą skuteczniej osiągać swoje cele.

To właśnie taki klimat gospodarczy sprzyja tworzeniu związków pomiędzy przedsiębiorstwami, budując w ten sposób szczelne sieci pozwalające skutecznie realizować przedsięwzięcia innowacyjne.

Podsumowując powyższe rozważania dotyczące pokonywania barier w dostępie do funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w procesie rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości, należy jednoznacznie stwierdzić, iż ostatnie lata transformacji ukształtowały sprzyjającą atmosferę gospodarczą, polityczną i społeczną dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, jednakże zbyt skomplikowane procedury oraz nierzetelność informacyjna są podstawowymi ograniczeniami w dostępie do środków mających wspierać rozwój polskiej przedsiębiorczości, która zapisana jest w długofalową strategię rozwoju naszej gospodarki.

Realizacja nowych przedsięwzięć, zarówno przez przedsiębiorstwa nowo powstałe, jak i te restrukturyzowane, prowadzi do wzrostu produktywności i konkurencyjności na rynku, co zmusza inne firmy do podejmowania inicjatyw poprawiających ich efektywność lub reorientacji ich działalności (Ministerstwo Gospodarki 2006: 126). Według danych GUS-u zakłada się, że w wyniku nowej perspektywy programowania na lata 2007–2013 wzrost gospodarczy osiągnie poziom 6%. Czynnikiem umożliwiającym taki wzrost będą eksport i inwestycje – zarówno krajowe, jak i zagraniczne, wsparte funduszami strukturalnymi i funduszem spójności. Inwestycje w kapitał ludzki i podnoszenie innowacyjności przedsiębiorstw będą sprzyjać budowaniu społeczeństwa opartego na wiedzy, zdolnego do sprostowania wyzwaniom demograficznym oraz konkurencji w globalizującej się gospodarce europejskiej i światowej.

Informacje o autorze

Dr inż. Przemysław Dubel – doktor Wydziału Zarządzania UW, adiunkt w Centrum Europejskim UW, członek zespołu restrukturyzacji PKO BP oraz Zespołu Doradców Pełnomocnika Rządu ds. Informacji Europejskiej. Jako konsultant brał udział w wielu projektach doradczych i szkoleniowych dla przedsiębiorstw prywatnych i państwowych, a także administracji publicznej. Specjalizuje się w zagadnieniach rozwoju regionalnego i restrukturyzacji rynku wspólnotowego. E-mail: pdubel@mail.wz.uw.edu.pl.

Przypisy

- ¹ Europejska Wspólnota Gospodarcza – EWG (ang. *European Economic Community – EEC*) to międzynarodowa organizacja gospodarcza powstała w wyniku procesów integracyjnych rozpoczętych po II wojnie światowej przez europejskie państwa demokratyczne o gospodarce rynkowej. EWG rozpoczęła swą działalność z dniem 1 stycznia 1958 r. na podstawie traktatu rzymskiego podpisanego 25 marca 1957 r. Główne cele EWG to: równomierny rozwój gospodarczy państw członkowskich, spójność ekonomiczna, wzrost stopy życiowej oraz zacieśnianie stosunków między krajami EWG. Cele te realizowane są dzięki: znoszeniu w stosunkach handlowych między członkami ograniczeń celnych, ograniczeń ilościowych oraz innych opłat i barier o podobnych skutkach; ustanowieniu wspólnej zewnętrznej taryfy celnej; swobodnemu przepływowi ludzi, towarów, usług i kapitału; wspólnej polityce w zakresie handlu, rolnictwa, transportu, ochrony środowiska, energetycznej i kulturalnej; wspieraniu badań; ujednoczeniu wolnego rynku i ustawodawstwa państw członkowskich; stowarzyszeniu i szerokiej współpracy z krajami trzecimi (EWG w stosunkach gospodarczych występowała jako jednolity podmiot).
- ² Europejska Wspólnota Węgla i Stali – EWWiS (franc. *Communauté Européenne du Charbon et de l'Acier – CECA*) to organizacja europejska posiadająca osobowość prawną, z siedzibą w Luksemburgu, powołana na okres 50 lat, na mocy układu międzyrządowego podpisanego w Paryżu (traktat paryski) 18 kwietnia 1951 r. przez przedstawicieli sześciu państw europejskich (Belgii, Francji, Holandii, Luksemburga, RFN, Włoch), który wszedł następnie w życie 23 lipca 1952 r. Traktat o EWWiS wygasł z dniem 23 lipca 2002 r. Celem powstania EWWiS było utworzenie wspólnego rynku węgla i stali między Francją i RFN. Wkrótce przyłączyły się do tego pomysłu

- inne kraje Europy Zachodniej i od początku działalności organizacja składała się z 6 członków: Belgii, Francji, Holandii, Luksemburga, RFN i Włoch.
- ³ Fundusz Spójności (instrument finansowy polityki regionalnej, niebędący funduszem strukturalnym) został powołany na mocy traktatu z Maastricht. Jego podstawowym celem jest wzmocnienie spójności społeczno-gospodarczej. Nie jest przeznaczony dla poszczególnych regionów, identyfikowanych przy zastosowaniu kryteriów odpowiadających poszczególnym celom, lecz dla państw członkowskich identyfikowanych całościowo. Środki Funduszu Spójności są kierowane do państw członkowskich, w których produkt narodowy brutto (PNB) na jednego mieszkańca wynosi poniżej 90% średniej w państwach Unii Europejskiej oraz w których opracowany został program zmierzający do spełnienia kryteriów konwergencji ustalonych w art. 104 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską. Projekty finansowane z Funduszu Spójności powinny być zgodne z postanowieniami traktatów, przyjętymi zgodnie z nimi instrumentami oraz politykami wspólnotowymi łącznie z polityką ochrony środowiska, transportową, w dziedzinie sieci transeuropejskich, polityką konkurencji oraz polityką zamówień publicznych. Minimalna wartość projektu współfinansowanego z Funduszu Spójności wynosi 10 mln euro, a jego charakter musi być strategiczny z punktu widzenia rozwoju całego kraju, a nie poszczególnych regionów. Zgodnie z postanowieniami traktatu o przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej na zobowiązania (commitments) podejmowane przez nowe Państwa Członkowskie w ramach interwencji Funduszu Spójności Unia Europejska przeznaczyła dla Polski na lata 2004–2006 środki finansowe w wysokości 7 590,5 mln euro. Z punktu widzenia finansowego wsparcia unijnego wszystkie państwa korzystające z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności powinny traktować te instrumenty całościowo, gdyż pełnią podobną funkcję, służąc uzyskaniu korzystnych przekształceń strukturalnych oraz podniesienia konkurencyjności państwa i regionów. Tak więc, Fundusz Spójności pełni rolę komplementarną względem funduszy strukturalnych i innych wspólnotowych instrumentów finansowych, w tym funduszy przedakcesyjnych, które zostały powołane w celu wspierania przygotowań państw kandydujących do członkostwa we Wspólnocie.
 - ⁴ Narodowy Plan Rozwoju 2004–2006 określa najważniejsze działania priorytetowe, które Polska jako członek Unii Europejskiej zamierza uruchomić w latach 2004–2006. Jest to dokument, na podstawie którego państwo członkowskie prowadzi uzgodnienia z Komisją Europejską w zakresie Podstaw Wsparcia Wspólnoty. Stanowi on podstawę planowania poszczególnych działań interwencyjnych z funduszy strukturalnych, a także wieloletnich programów o charakterze horyzontalnym i regionalnym.
 - ⁵ Działalność innowacyjna to szereg działań o charakterze naukowym (badawczym), technicznym, organizacyjnym, finansowym i handlowym (komercyjnym), których celem jest opracowanie i wdrożenie nowych lub istotnie ulepszonych wyrobów i procesów, przy czym wyroby te i procesy są nowe przynajmniej z punktu widzenia wprowadzającego je przedsiębiorstwa. Niektóre z tych działań są innowacyjne same w sobie, inne zaś mogą nie zawierać elementu nowości, lecz są niezbędne do opracowania i wdrożenia innowacji. Działalność innowacyjna może być prowadzona przez samo przedsiębiorstwo na jego własnym terenie (wewnątrz firmy) lub polegać na nabyciu dóbr, usług, w tym usług konsultingowych.
 - ⁶ Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (obecnie Narodowa Strategia Spójności NSS) to dokument określający priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2007–2013.
 - ⁷ Rolę Instytucji Pośredniczącej może pełnić wyłącznie jednostka sektora finansów publicznych. Zakres obowiązków, jakie posiada dana instytucja, określa umowa lub porozumienie z Instytucją Zarządzającą, która odpowiada za przygotowanie i realizację poszczególnych programów operacyjnych.

Bibliografia

- Adamczyk, A. i J. Borkowski 2005. *Regionalizm, polityka regionalna i fundusze strukturalne w Unii Europejskiej*, Warszawa: Centrum Europejskie UW.
- Babiak, J. 2008a. *Fundusze UE a innowacyjność polskiej gospodarki*, Warszawa: Studio Emka.
- Babiak, J. 2008b. *Fundusze UE. Doświadczenia i perspektywy*, Warszawa: Studio Emka.
- Bielecki, J. 2004. Polakom nie zabrakło pomysłów. *Rzeczpospolita*, nr 263.
- Brodecki, Z. 2005. *Regiony*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis.
- Filipek, A. 2009. *Fundusze UE*, Warszawa: Placet.
- InfoAudit 2008. *Wpływ realizacji SPO-WKP na poziom zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw*, Warszawa.
- Janusz, W. 2004. *Innowacje w rozwoju przedsiębiorczości w procesie transformacji*, Warszawa: Difin.
- Kasprzak, R. 2009. *Fundusze unijne – szansa na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw*, Gliwice: Helion.
- Kuciński, K. 2010. *Przedsiębiorczość a rozwój regionalny w Polsce*, Warszawa: Difin.
- Kwiatkowski, S. i M.B Kamiński 2006. *Intellectual Entrepreneurship*, Warszawa: Wydawnictwo WSPiZ im. L. Koźmińskiego.
- Małazyńska, E. i B. Gruchman 2010. *Kompedium wiedzy o UE*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Ministerstwo Gospodarki 2003a. *Narodowy Plan Rozwoju 2004–2006*, Warszawa.
- Ministerstwo Gospodarki 2003b. *Wstępny projekt NPR na lata 2007–2013*, Warszawa.
- Ministerstwo Gospodarki 2006. *Raport Przedsiębiorczość w Polsce 2006*, Warszawa.
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2006. *Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013*, Warszawa.
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2007a. *Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka*, Warszawa.
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2007b. *SPO WKP 2004–2006*, Warszawa.
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2010. *Szczegółowy Opis Priorytetów PO IG*, Warszawa.
- Nowak, A.Z. 2005. Fundusze Strukturalne Unii Europejskiej jako czynnik mobilizacji gospodarki polskiej, w: A. Adamczyk i J. Borkowski (red.) *Regionalizm, polityka regionalna i Fundusze Strukturalne Unii Europejskiej*, Warszawa: Centrum Europejskie UW.
- PAG Uniconsult 2008. *Raport końcowy z badania ewaluacyjnego: Ocena rezultatów wsparcia parków przemysłowych, parków naukowo-technologicznych oraz inkubatorów technologicznych w ramach działania 1.3 SPO-WKP*, Warszawa.
- Piasecki, B. 2001. *Ekonomika i zarządzania małą firmą*, Warszawa: Wydawnictwa Naukowe PWN.
- Pysiak, B. 2005. *Sytuacja MŚP po przystąpieniu Polski do UE*, Warszawa: <http://ekonom.univ.gda.pl/mikro/konferencja/pdf/Pysiak.pdf>.
- Strużycki, M. 2005. *Przedsiębiorczość w teorii i praktyce*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- Trocki, M. 2003. *Przedsiębiorczość w Polsce*, Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Przedsiębiorczości i Samorządności.
- UKIE 2009. *Raport 5 lat w UE*, Warszawa: UKIE.